

РЕГІОНАЛЬНІ ФЕСТИВАЛІ ПІД ЗНАКОМ КОРОНАКРИЗИ

ПИХНІ – одне з найстарших в широкій околиці. Перша письмова згадка про нього походить з 1312 року, тобто скоріше, ніж сьогоднішнє окружне місто Снина. Зрозуміла річ, що за цих понад 700 років історії села було всього – і доброго, і поганого.

стрічей коло ватри, вирішили не проводити. Лише 1 серпня цього року відбулася традиційна свята літургія біля каплиці *На трьох студничках*, яку відслужив місцевий парох о. Борис Грустич разом з дальшими дев'ятьма священниками навколишніх православних

пройшли в селі 27-е фольклорне свято «Під Дубровою» та 2-ий річник «Зубенської гуляшяди».

Програма розпочалась урочисто святою літургією у греко-католицькому храмі, після якої о 10-ій годині в аренах амфітеатру та футбольної площадки розпочалось змагання у підготовці найсмачнішого гуляшу. До змагання включилось 9 команд із Зубного й околиці.

О 11-ій годині на футбольній площі звели матч 1-ої групи району Гуменне, де домашня команда «Дуброва» перемогла гравців із Лукачівців з рахунком 3:1.

Після оцінки гуляшів, крім іншого, всі були дуже смачні, о 15-ій годині домашня співацька група «Дуброва» віночком пісень відкрила фольклорне свято «Під Дубровою». Конферансьє свята о. Павло Новак з Іновця поступово виводив на сцену окремих виступаючих, яких глядачі приймали бурхливими оплесками, а на сцені поступово чергувались СГ «Дуброва» із народною капелю «Шинява», ФК «Гаштанка» із

▲ Фольклорне свято русинів-українців СР в Пихнях відкрив староста села Юліус Банік. Присутніх поблагословили місцеві священники православної та греко-католицької церкви Маріян Коваль та Мартин Барна і підкріпили їх у вірі та надії.

Та не треба вертатися до своєї давнини – вистачить останніх декілька місяців. Від загальносвітової біди – нового коронавірусу до місцевого лиха в подібні чотирихвилю повеней на протязі 48 годин в половині червня. Але життя, щоб було урівноваженим, повинно приносити і радість. Якраз тому, як підкреслив староста села Юліус Банік, сільське представництво вирішило не відступити від традицій і принести радість і потіху людям після тяжких днів в подібні 22-го Фольклорного свята русинів-українців Словачької Республіки, який відбувся 26 липня цього року.

Цього року таких фестивалів не було ще так багато, тому й глядачів зійшлося нівроку. Були між ними і представники Союзу русинів-українців Словачької Республіки – заступник голови ЦР Павло Богдан, голова Гуменської регіональної ради Микола Петришак та член ЦР Іван Лукач, яким староста села у вступі подякував за співпрацю при підготовці проекту фестивалю. Глядачів порадували співацькі групи «Кичара» із Снини, «Дуброва» із Зубного, «Удавчане» з Удавського та інші, але, зокрема, лауреати «Маковицької струни» – співацьке тріо «Лабірські бетяри» та соліст Степан Штець.

Глядачі в поступово добудованому аренах почувалися дуже добре і, бодай на короткий час, забули про всі лиха, які їх спіткали в останніх місяцях.

* * *

РУНИНА. На відміну від представників села Пихонь, в селі Рунина цьогорічний фестиваль, в який переріс з колишніх зу-

▲ Лабірські бетяри (Роланд Губа, Петро Дзядик, Денис Дзядик) крім того, що принесли глядачам ряд прекрасних мелодійних пісень, заспівали також моголітіє всім рятувальникам та професійним і добровільним пожежникам, які помагали пихончанам під час повеней в червні цього року.

приходів. Потім біля 200 присутніх селян та гостей зійшлися на обіді в Домі культури, після якого вони й самі поспівали та позгадували про попередні зустрічі коло ватри та про життя в селі.

-пб-

* * *
ЗУБНЕ. Неділя, 2-го серпня 2020 р., у селі Зубне на Гуменщині була від ранку святковою. За прекрасної сонячної погоди

Стразького, «Співаюча гелігонка» – сім'я Павелчакових із Брекова, «Іновське тріо», ФК «Облік» з Ганушівців, ФГ «Лелія» з Гуменного, співацьке тріо «Лабірські бетяри» з Меджилабірців. Великим і милим сюрпризом для зубенчанів і дальших глядачів була участь нашої співачки Марьки Мачошко, яка у супроводі акордеоніста Ігоря Крети заспівала віночок народних співаночок, а глядачі з нею дуже радо співали. Музика, танець, спів, гуляння, народні традиції, спорт, гуляш і пиво, – це все можна було зажити у неділю у Зубному.

І наперекір несприятливим умовам, які три тижні тому спітали Зубне, ніхто з присутніх глядачів не міг сказати, що свято не було підготовлено. Навпаки, все було чудове.

Щира подяка належить старостці села Михаелі Василенковій і цілій сільській самоуправі за таку підготовку свята. Бодай би такі чудові свята організувались побільше.

Ігор КРЕТА.

▲ Відкриття ювілейного 25-го літнього табору та 23-ї літньої школи українознавства «КАРПАТИ 2020», вітальне слово виголосив голова «ПЛАСТУ» в Словаччині Левко Довгович.

Молодь зустрілася в ювілейному 25-му літньому таборі «КАРПАТИ 2020»

В останній тиждень липня рекреаційний осередок «Злата Ідка» при Кошицях знову заповнився сотнею учасників Літнього табору та Літньої школи українознавства з міст Меджилаборець, Снини, Свидника, Старої Любовні, Пряшева та навколишніх сіл, а також з Кошиць та Братислави. Організатором літньої зустрічі була молодіжна організація Союз скаутів «ПЛАСТ» українсько-русинської національності в Словаччині з фінансовою підтримкою Фонду підтримки культури нацменшин КУЛЬТМІНОР. Щира подяка належить і Посольству України в СР, зокрема Послу Юрію Мушці за підтримку при організації літньої зустрічі. Табір в цьому році був винятковим і через коронакризу та і тому, що був він ювілейним 25-им в історії відновленої пластової організації на території Словаччини.

Кожному при вступі у табір організатори змряли температуру, більше було і довідок, які діти повинні були принести від батьків. Учасниками табору в цьому році були тільки діти, які проживають на території Словаччини. В табір приїхало 90 дітей і молоді, про яких піклувалась була-

ва у складі: головний комендант Ксеня Рибак (Братислава), виховники Бібіяна Буйдошова (Хотча), Богдан Довгович, Роман Довгович і Інна Родович (Кошиці), Нікола Галчикова (Нижня Ядлова), Івана Іванчикова (Свидник), Мартіна Якубікова (Меджилабірці), Мішко Янко (Кошиці), Матуш Пронер (Пряшів), Юліяна Савчак (Завадка), здоровельничкою була Владка Шакова (Меджилабірці), лекторами в 23-ій літній школі українознавства були Олена Довгович, Святослав Довгович, Марія Рибак та Марта Законі. П'ять юнаків – Якуб Гонтковський (Гнезде), Бранко Довгович, Емма Ногова і Давид Янко (Кошиці), Анета Морозова (Ладомірова) та Адріяна Іванчикова (Свидник) – вже були асистентами булави. Керівництво молодіжної організації «ПЛАСТ» тішить такий факт, що всі виховники зустрічі виростили в наших таборах, а тепер дуже охоче приходять працювати з нашою молоддю і продовжують нашу ідею, за що їм належить велика подяка.

Дев'ять днів від 25 липня до 2 серпня знов втекло як вода. 26 липня відбулося святкове відкриття табору за участі голови молодіжної організації «ПЛАСТ» Левка Довговича. Програма табору, крім іншого, була присвячена відзначенню ювілею літніх таборів, яке нагадувала і підготовлена вистав-

ка фотографій. В таборі всі сумували за людиною, без якої не можна було в попередніх роках уявити жоден з таборів, за таборовою тіткою «здоровельничкою» Марією Лаца – Бойко, яка неочікувано відійшла у вічність у травні цього року. Була майже у всіх таборах, гоїла рани, лікувала хвороби, а головне кожного, хто за нею прийшов, знала погладити і сказати миле слово. Як справжня мамка. В таборі про неї згадували не лише при фотографії, при якій під час цілого табору горіла свічка, але і спеціального згадку, яку організатори підготували в шостий день табору. При відеозгадці про тітку Марійку, яку всі так звали, як довголітню здоровельничку таборів, потекли і сльози жалю. В дальшій частині вечора пройшов виховний концерт оркестру Музика Ювеналіс з диригентом Ігорем Довговичем. В кінці концерту за супроводу оркестру учасники табору заспівали їх улюблені таборівські пісні – «Горіла сосна», «Соколи» і «Отаман».

В програмі табору була і традиційна мандрівка. На цей раз всі помандрували в один напрям – новаки і юнаки по-

▲ Початок табору в період пандемії коронавірусу. Владка Шакова міряла всім, які приїхали, температуру.

далися на Койшовську голю (1200 м на рівнем моря). Всі по власних перейшли з табору в Рекреаційному осередку Злата Ідка на центральній паркінг. Новаків до хати Еріка, під вершиною гори, відвіз туристичний поїзд. Юнаки дорогу там і назад пройшли самі і нагородою їм були булавою підготовлені смачні печені ковбаски. Всі у табір повернулись приємно змучені, але і повні вражень. Від хати Еріка видно було навіть Високі Татри.

Спеціальним був передостанній день табору. Після обіду на святковій збірці учасники табору відзначили два ювілеї. Таборову 25 та 50-річчя Святослава Довговича, довголітнього члена булави і лектора літніх шкіл українознавства, вебмайстера вебсайту «ПЛАСТУ» та автора цих рядків. Ювілярам дві пісні дарували Івана та Нікола Галчикова та в їх честь трічі

(Продовження на 2 стор.)

55 Фестиваль фольклору русинів-українців Словаччини

23. 08. 2020 • КАМІОНКА

10.00 – перша програма – ГОЛОСЕ, ГОЛОСЕ...

14.00 – друга програма – БАРВІНКОВА КАМІОНКА

Гість програми: «ПУЛЬС»

Намітили плани діяльності СФУЛО

25 липня цього року відбулося онлайн засідання Президії Світової федерації українських лемківських об'єднань (СФУЛО).

У засіданні взяли участь члени Президії федерації від усіх суб'єктів організації, зокрема: заступник голови СФУЛО по американському континенту, голова Організації Оборони Лемківщини в США Марко Гованський, заступник по європейському континенту Стефан Клапик (Об'єднання Лемків Польщі), голова Фондації Дослідження Лемківщини в США Андрій Хомик, члени Президії від Об'єднання Лемків Канади Андрій Ротко, телефоном Максим Маслей, від Об'єднання Лемків Польщі Наталія Гладик і Василь Шлянта,

від Союзу русинів-українців Словачької Республіки (СРУСР) Павло Богдан (в.о. голови) і Віктор Бандурчин (заступник голови), від Союзу русинів українців Сербії (СРУС) Богдан Виславський (голова) і Тарас Чапко, заступник голови Української Громади Республіки Хорватії Славко Бурда (телефоном), від України – Олександр Венгринович, голова Всеукраїнського товариства «Лемківщина», Ігор Дуда, голова Контрольної комісії СФУЛО, Богдан Сиванич, «Молода Лемківщина» (Львів) та інші запрошені й гості.

На засіданні було підведено підсумки діяльності СФУЛО за минулий рік (липень 2019 – липень 2020), внесено зміни до планів роботи на наступне пів-

річчя в зв'язку карантинном через пандемію, розглянуто низку організаційних питань. Обговорено стан справ в організаціях в умовах активізації політичного неорусинства в країнах Східної Європи та способи протидії.

Президія СФУЛО відзначила широку плідну роботу організації-суб'єктів федерації у тісній співпраці задля виконання Статутних завдань у звітному періоді, а також координовану діяльність з іншими українськими міжнародними організаціями: Світовим конгресом українців (СКУ), Європейським конгресом українців (ЕКУ), Світовою федерацією українських жіночих організацій (СФУЖО), українськими організаціями Канади, США та ін.

Українці Хорватії сьогодні

У Хорватії живе майже 2 000 українців. З сучасним станом життя українців Хорватії знайомить провідник української національної меншини Хорватії Славко Бурда.

Українці, як і інші національні меншини в Хорватії, мають право на культурну автономію. Крім того, вони перебувають у групі з 12 національних меншин, які можуть обрати одного депутата парламенту Хорватії. На жаль, через їх малу кількість та аполітичну діяльність вони більше не мають шансів обрати когось із українців. Вибори до парламенту та виборча кампанія розпочалися, але українці не дали свого кандидата. З кандидатів подали заявку 2 роми, 1 турок і 1 німець. В останньому і перед останнім скликанням хорватського парламенту українців представляли роми.

Українці мають центральну організацію: Українську громаду в Республіці Хорватія, яка об'єднує десять українських культурно-просвітних та культурно-мистецьких товариств. В Хорватії існують і інші українські товариства, які не входять до Української громади в РХ.

З установ українці мають: Центральну бібліотеку русинів та українців в Республіці Хорватія, засновану в 1995 році, з її філіями в інших містах, де компактно проживають українці. З 1998 року на Філософському факультеті Загребського університету діє Кафедра української мови та літератури. Посольство України в Республіці Хорватія працює з 1995 року. Українці греко-католицького віросповідання у містах свого компактного проживання в селах та містах мають побудовані церкви та монастирі сестер милосердя, які належать до Крижевської єпархії та Загребської митрополії під юрисдикцією Святого Престолу.

Окрім церков та культурних товариств, вони мають свої українські відділення при хорватських школах 1-8 класів, де факультативно вивчається українська мова і зберігається культура. Це так звані недільні «малі школи» за моделлю «С», де окрім вивчення української мови і письма, також вивчається історія, географія, вірнаука, катихизм та народна творчість, тобто музика і фольклор. Для тих дітей, які не можуть регулярно відвідувати заняття в недільних «малі школах», організуються т. зв. «Літні школи».

Центральне об'єднання або Українська громада в Республіці Хорватія, як і інші культурні товариства, крім танцювальних і музичних ансамблів та інших форм культурної самодіяльності, можуть займатися видавничою та інформаційною діяльністю, а останнім

часом мати і власні вебсайти.

Українці Хорватії мають свій двомісячний журнал «Вісник». У деяких регіонах Хорватії вони мають свої випуски в рамках радіопередач. На національному рівні існує телевізійна програма «Призма» та «Мозаїка меншин».

▲ Славко Бурда.

Колись українці мали власні щомісячні телевізійні хроніки на п'ятнадцять хвилин українською мовою. Окрім української радіопередачі, як і телевізійні хроніки, перестали транслюватися.

Після перших виборів Рад та Представників національних меншин до органів місцевого самоврядування українці мали чотири ради та чотирьох представників і заснували свою Координацію.

Сьогодні в них є лише 3 місць Рад та 5 Представників, а Координація Рад та представників української національної меншини в Республіці Хорватія припинила свою роботу.

Окрім того, українці втратили свої незалежні радіо- та телевізійні передачі, втратили і Етнографічну колекцію, яка повинна була перетворитися на музей.

Втім слід відзначити, що вони встановили три пам'ятники і дві меморіальні дошки (на честь 100-річчя переселення до Хорватії та 80-річчя від дня заснування першої організації в еміграції, тобто української «Просвіти»), а також меморіальний камінь українсько-хорватської дружби. Зведено пам'ятники великим українцям Івану Франкові та Тарасові Шевченку.

З набуттям чинності нового Закону «Про об'єднання» свої статuti привели у відповідність до нього вісім українських культурних товариств, які через Українську гро-

маду в Республіці Хорватія отримують фінансування з державного бюджету від центральної організації всіх нацменшин – Ради з питань національних меншин при Уряді Республіки Хорватія.

Співпраця діючих українських організацій, які представляють так звану «стару» діаспору, з новоутвореними міграційними хвилями, тобто з українцями, які приїхали після здобуття незалежності обох країн, існує і знаходиться в процесі розвитку. Культурні товариства діють на добровільній основі, і будь-хто може стати їх членами. У роботу раніше заснованих товариств разом з колишніми членами включаються і новоприбулі українці. У деяких громадах в нещодавно створених товариствах діють тільки новоприбулі. Важливо відзначити, що в Українській громаді Республіки Хорватії є і представники останньої хвилі, які відіграють важливу та відповідальну роль з огляду на фахову освіту і професію. Так, в загальноосвітніх школах та на Кафедрі української мови та літератури працюють вчителі та викладачі, які належать до нової емігрантської хвилі з України. У кількох культурних товариствах їх роботою також керують українці, які прибули до Хорватії з метою тимчасової роботи, а згодом залишилися назавжди і приєдналися до роботи та діяльності української діаспори. Через брак експертів з так званої «старої діаспори» роботу отримують новоприбулі українці. Серед них жінки – керівник Центральної бібліотеки українців у Хорватії, а також редактор український журналу «Вісник», які належать до нової хвилі еміграції.

Десять культурних товариств розташовані по всій Хорватії, два – у Загребі, а по одному – у містах Спліт, Рієка, Осіек, Вуковар, Славонський Брод та три – сільські товариства Липовляни, Канижа та Шумеч.

Ради українців – у місті Вуковар, у общині Богдановці та у общині Бебріна, а Представники – у Загребі, у Приморсько-Горанському повіті, у Сісачко-Мославинському повіті, у Бродсько-Посавинському повіті та у Вуковарсько-Сримському повіті.

Три Ради та п'ять представників українців у місцевих органах місцевого самоврядування можуть вносити пропозиції щодо українців через Комітет з питань національних меншин, але лише як українці вони не можуть прийняти рішення.

Славко БУРДА.

▲ Юнацтво біля хати Еріка під вершиною Койшовської гори.

Молодь зустрілася в ювілейному 25-му літньому таборі «КАРПАТИ 2020»

(Закінчення з 1 стор.)

прозвучало і пластове «Сильно, красиво, обережно, бистро». Всіх учасників з нагоди ювілею таборів організатори обдарували пам'ятними магнітками, традиційними таборовими футболками (трічками) і кусочком з двох смачних торт. Після обіду ще подивились відеопрезентацію «Від Микової 1991 до Златої Ідки 2020», складену з фотографій 25 дотеперішніх таборів.

Крім згаданих окремих подій, в програмі табору були і традиційні заняття – лекції української мови, співу, практичного пластування. Дуже цікавою була презентація під назвою «Сучасна Україна», яку підготував пластун сеньйор Володимир Кравець, колишній учасник перших таборів. Посередництвом відеопроєкції, крім загальних інформацій, розповів і про менш відомі факти про Україну та і про багато відомих у світі

– Матуша Панчака, Маркуса Гайдоша, Михайла Бережняка, Луції Пашмікової, Івани Галчикової, Петра Олексія Беґені, Самуела Войчика та Олівера Леферовича. Великої мистецької програми для батьків в цьому році не було, діти з табором попрощалися кількома улюбленими піснями. Після першої пісні «Ой видно село» ще прийшла несподіванка для головної організаторки Олени Довгович. «Дорога наша тітко Оленко! На першій фотографії в нашій фотісторії літніх таборів ми Вас бачили, як в 1991 році готуєте дарунки для учасників першого табору в Миковій. І в цьому році ви вже 25 раз були для дітей, але і для нас нашою таборовою мамою. Мамою, яка все чудово підготувала, мамою, яка довгі місяці перед приїздом всіх нас до тимчасової домівки ночами не спала, та і в цих нелегких часах рибала все для того, щоб ми так, як і

▲ Новацтво перед поверненням з мандрівки на Койшовську гору.

за походженням українців, як, наприклад, Ян Кум, розробник месенджера WhatsApp, актор Міла Куніс, астронавт Гайдемари Стефанишин Пайпер, яка у вікні ракетоплану розмістила свою пластову відзнаку, і дальших визначних людей українського походження. Презентацію учасники прийняли з великим зацікавленням.

В програмі були і цікаві теренові гри, розважальні вечори, карнавал, виголошення місс та міссака табору та оцінка окремих учасників та гуртків на останньому розважальному вечорі, премії для яких, як і в передні роки, підготувала спонсор Марія Рибак. Два рази зустрілися коло таборової ватри, вдруге вона завершила традиційне Свято Івана Купала. Не забракло і спорту, в тому числі і великої несподіванки, якою була перемога юнаків над булавою у традиційному волейбольному матчі.

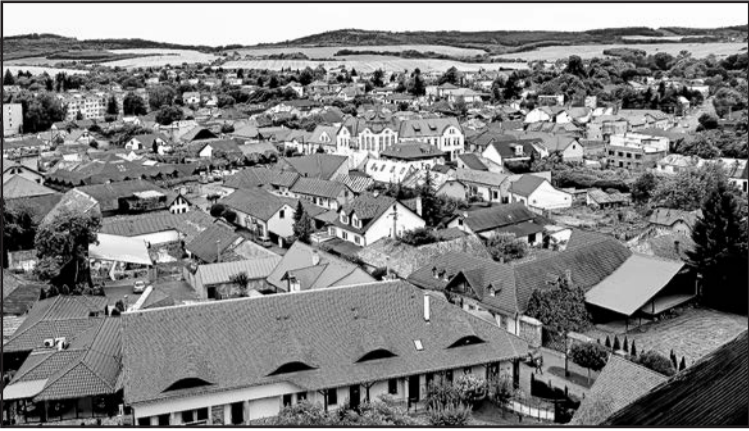
Через коронакризу іншим було і закінчення табору, яке проходило на повітрі рекреаційного осередку. В ході святкового закриття табору ще здійснилося записання юнаків, які успішно склали першу пластову пробу

в попередніх роках, прожили чудових дев'ять таборових днів. Навіть не можна словами висловити нашу вдячність за все. Хоч ми, як справжні діти, часом і не слухняні, виправдайте нас. Прийміть від нас на знак нашої пошани до Вас і на знак нашої безмежної подяки цей букет квітів і дрібний подарунок. Бажаємо Вам головне міцного здоров'я, щоб ще дальших 25 таборів Ви могли бути нашою таборовою мамкою», – подякував від імені цілої булави Богдан Довгович. Олена Довгович після того подякувала батькам за те, що довіряють організаторам і дають своїх дітей у табір і літню школу українознавства, головною метою яких є познайомити дітей з історією, культурою, піснями багатством, визначними особистостями нашого народу та тисячолітніми традиціями русинів-українців, навчити їх азбуку і виховувати до національної гордості. І на кінець прийшло прощання, обійми, часом пішла і дрібна сльоза і від'їзд у домівки з обіцянкою, що через рік всі знов зустрінуться в таборі «КАРПАТИ 2021».

Святослав ДОВГОВИЧ.

▲ Учасники ювілейного табору «КАРПАТИ 2020».

▲ Погляд на частину міста Філяково.

Це було, здається, десять років тому. Дзвінок. Підіймаю слухавку, а з неї звучить тужлива пісня:

*«Ja som bača veľmi starý,
nedožijem do jari,
nebudú mi kukučky kukat'
na tom mojom košari.»*

Пауза. Правда, я по голосу впізнав співака... Дзвонив і співав

український поет, перекладач, громадський діяч, дипломат Роман Мар'янович Лубківський.

Пісня у слухавці часто була, так би мовити, його візитною карткою. Розмовляли ми здебільш про життя, згадували друзів, торкалися творчих намірів, а потім перейшли, як то кажуть, до діла. Роман Мар'янович попросив мене, чи не міг би є дістати, купити альбом і книги про словацькі замки, бо один його знайомий, львівський історик, пише книгу про козаків і їхні «сліди» й на замках Словаччини, мовляв, козаки зупинилися і на Філяковському замку. Просьбу було виконано.

Про перебування українських козаків на замках Словаччини ми дещо знали. Наприклад, про їхнє перебування на Зборівському замку (замок Маковиця). Пише про це і український архітектор, графік, мистецтвознавець Володимир Січинський (1894-1962) у

посла до гетьмана Хмельницького – Велінга, що його описав у 1657 р. член цього посольства К. Гільдебрандт. Отже перший відділ українських козаків, що рушив на допомогу власникові Маковиці – Юрієві Раковцю II, йшов разом зі шведським послом і його почотом з Чигирини

Ф. Раковцій вів переговори зі шведами, які воювали з Польщею, і Московщиною, але сумна подія під Полтавою, коли в 1709 р. шведсько-українські війська не втрималися проти московської переваги, – розбили також пляни Ф. Раковця. Після полтавської поразки володар Маковиці прийняв до себе деякі частини шведських військ, між котрими були, правдоподібно, українські відділи».

У цьому зв'язку хочеться нагадати, що козаки Хмельницького були і надією для багатьох мешканців сіл нашого регіону. Наприклад, селяни Снини, Нижньої Рибниці, Кральовського Хлмця підняли повстання, сподіваючись, що козаки Хмельницького позбавлять їх гніту шляхти.

Чули ми й про козацькі сліди на Спишському замку, але про їх перебування на Філяковському замку я почув уперше в розмові з Романом Мар'яновичем.

Думка відвідати Філяковський замок постійно жевріла. Нещодавно була нагода поїхати туди. Скориставшись

нею, я вже у Філякові.

У міста Філяково багате історичне минуле. Перша письмова згадка про місто з першої половини XIII століття. Кам'яний за-

через Брацлав на Поділлі і Серет на Буковині, прямуючи через цілу Карпатську Україну і зокрема Пряшівщину. Перейшовши через

Саїдами козаків

▲ Руїни Філяковського замку.

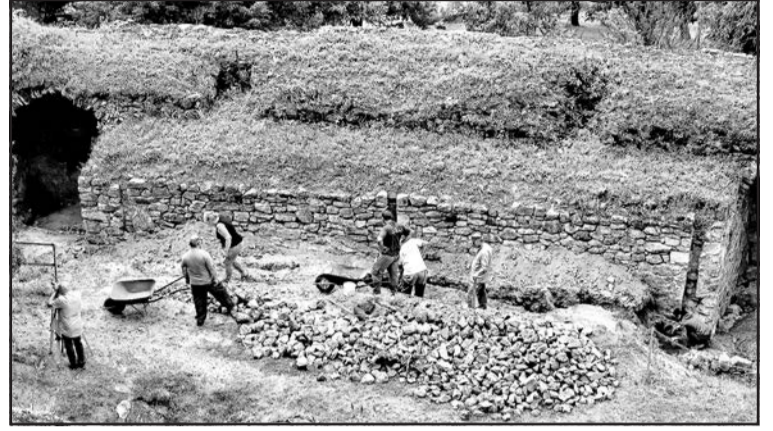
▲ Вид з вікна замку.

виданні – Січинський В. Зборів. – Прага: В-во Юрія Тищенка, 1939): «Родина семигородських князів Раковцій, як противників Польщі і римо-католиків, мала постійний зв'язок з Україною. Юрій Раковцій старший, що видав 17 лютого 1644 р. маніфест про повернення свободи віри, здобув собі велику симпатію українського населення Підкарпаття і зокрема Маковиці. Бажаючи мати військову підтримку проти Польщі, Юрій Раковцій вів переговори з гетьманом Богданом Хмельницьким. Зміцнив ці зносини з українським гетьманом Юрій Раковцій II (молодший). А коли вів війну з Польщею в 1657 р., то вже на спілку з 20.000 українською армією під проводом кращого українського полковника Антіна Ждановича. Про цей похід маємо дуже цікаві відомості шведського

Токай, Вранів, Бистру і Бардіїв, шведський посол в супроводі українських козаків зупинилися у Зборівському замку в місяці лютому 1657 р., де, – як оповідав Гільдебрандт – «Наші козаки вправляли у стрільні»...

▲ «Тут справді цікаво. Здавалось би – каміння, але які людські долі воно приховує», – ділиться своїм враженням один з відвідувачів замку.

▲ Ареал Філяковського замку до сьогодні зберігає велику не одну тайну. Свідченням цього є велика кількість археологічних знахідок. Тривають археологічні розкопки та реконструкція замку.

Османської імперії). Філяково було 39 років центром єдиного санджаку на території теперішньої Словаччини.

У 1593 році війська Крістофа Тіффенбаха, Сигізмунда Ракоці та Стефана Баторі рушили у напрямку Філякова. Турки здалися. Тоді місто залишило 2 400 мусулман. За перемогою уважно слідкувала і тодішня Європа.

Зацікавила нас доля Стефана Когарі II, який був капітаном Філяковського замку в 1664-1682 роках. Після того, як військо І. Текелі здобуло замок, Ш. Когарі попав у полон і був ув'язнений на замку Реґець та Мукачівському замку.

У когось може виникнути сумнів щодо тверджень про козацькі сліди на теренах Словаччини. Історики зафіксували, що вони

помітні, скажімо, під час антигабсбурзьких повстань у 1678-1688 рр. під керівництвом Імре Текелі. Навесні 1677 р. куруци звернулися до короля Франції Людовіка XIV, а той доручив генералу Богену організувати восьмитисячну армію. Генерал Боген звернувся до надніпрянських козаків. Незадовго майже п'ять тисяч козаків дало згоду боротися проти військ цесаря. Козацькі загоны перейшли Карпати і під французьким прапором починають воювати по боку куруців.

Звісно, що козаки не обминули й Філяковський замок. Давній телефонний дзвінок Романа Мар'яновича був зовсім виправданий і знайшов своє втілення.

Іван ЯЦКАНИН.
Фото автора.

Дерев'яні храми – перлини Пряшівського краю

Регіональна туристична організація Північно-Східна Словаччина (КОСР) розпочала реалізацію проєкту «Відкриті храми».

На території Пряшівського краю відвідувачі знайдуть понад три десятки дерев'яних церков, які становлять особливу групу сакральних пам'яток фонду

навичий директор КОСР Північно-Східна Словаччина.

У пілотній фазі до проєкту, символічно, залучено сім храмів. Чотири з них внесені до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. Це греко-католицька дерев'яна церква св. Михаїла в Ладомировій, греко-католицька дерев'яна

▲ Греко-католицька дерев'яна церква св. Михаїла в Ладомировій.

Словаччини. Тому Регіональна туристична організація Північно-Східна Словаччина в цьому сезоні розпочала проєкт «Відкриті храми». Його мета – зробити архітектуру дерев'яних храмів доступною для широкої публіки.

КОСР Північно-Східна Словаччина реалізує проєкт спільно з греко-католицьким Пряшівським архієпископством та Пряшівським самоврядним краєм. «Дерев'яні храми – то найбільші скарби Пряшівського краю. Їх унікальність полягає в основному в архітектурі та будівництві. Багато з них побудовані без використання одного цвяха. За допомогою проєкту «Відкриті церкви» ми хотіли б збільшити відвідуваність цих церков, а також повідомити громадськість про їхню історію», – пояснює Мартін Яношко, вико-

церква св. Миколая у Бодружалі, римо-католицький дерев'яний костел св. Франциска Ассізького в Гервартові та Дерев'яний костел в Кежмарку. У проєкті також задіяні греко-католицький дерев'яний храм св. Луки в Троцанах, греко-католицька дерев'яна церква Покрови Пресвятої Богородиці в Миролі та греко-католицька дерев'яна церква св. Архангела Михаїла в селі Улич-Криве.

«Зацікавлені знайдуть детальну інформацію про ці церкви на нашому вебсайті www.severovychod.sk. Спеціально для цих церков ми підготували брошуру, яка містить вичерпний туристичний продукт з інформацією про варіанти проживання та харчування в цьому районі, а також інші поради щодо відвідування інших визначних туристичних пам'яток», – додає Яношко.

Цього року КОСР Північно-Східна Словаччини також працює над матеріалом, який відображає всі дерев'яні храми Пряшівського краю.

Мгр. Франтишек БАЛАЖ.
media@severovychod.sk;
www.severovychod.sk

Анна Симко

28.7. 2020 р. в Пряшеві померла колишня актриса прясівського Українського національного театру (тепер Театр О. Духновича) Анна Симко.

Анна Симко (дівочим прізвищем Клець) народилася 28.2. 1931 р. в Меджилабірцях. В УНТ прийшла у віці 15 років – в 1946 році. В театрі знайшла свого чоловіка, актора Миколу Симка (7.4.1926 – 8.12.1981), з яким ділила сімейні й акторські здобутки і втрати.

Акторський досвід здобувала в ролях дівчат, студенток, навіок: Зіна (В. Шваркін «Чужой ребенок», 1947), Лола (Л. Афіногенов «Машенька», 1948). Завдяки своїм голосовим даним грала в оперетах: Ольга (М. Гушалевиц-Вербицький «Підгір'яни», 1950), Настенька (Ю. Мілютин «Неспокійне щастя», 1952). Її акторський талант формувалася під впливом театральної школи Ю. П. Загребельського.

Створила галерею жіночих образів: Марія Войницька (А. П. Чехов «Дядя Ваня», 1949), Ліда (О. Корнійчук «Платон Кречет», 1949), Варя (А. П. Чехов «Вишневи сад», 1951), Ольга (П. Дяконов «Свадьба с приданим», 1952), Галя (О. Корнійчук «В степах України», 1953, 1955), Еліза (Ж. Б. Мольєр «Скупий», 1956), Галя (Т. Шевченко «Назар Стодоля», 1961), Дездемона (В. Шекспір «Отелло», 1963), Юкі (Г. Пфейфер «Свято лампюнів», 1964), Елеонора (К. Гольдоні «Хитра вдовця», 1966), Плна (Ян Солович «Жебрацька пригода», 1971), Ганна (О. Коломієць «Фараони», 1979), Катерина (Ф. Кротз «Без мене мене женили», 1988) та ін. Зіграла десятки ролей у передачах для дітей по радіо.

Живо інтересувалась театральним життям і після виходу на пенсію в 1991 році.

Останнє прощання з покійною відбулось 31.7.202 р. в Домі смутку в Пряшеві.

Вічна їй пам'ять!

-мі-

Василь Чорняк

28.7.2020 р. в Університетській лікарні у Братиславі раптово помер кардіохірург MUDr. Василь Чорняк.

Василь Чорняк народився 5.2.1934 р. в Чукалівцях Снинського округу. Основну освіту здобув у рідному селі, горожанську школу відвідував у Снині. Державну російську гімназію в Гуменному закінчив в 1953 р. Закінчивши медичний факультет Університету Коменського в Братиславі (1960), працював в II хірургічній клініці.

В 1966 р. він отримав стипендію і працював в університетській клініці серцево-судинних хвороб у Геттінгені (тоді Західна Німеччина), де здобув великий досвід в кардіохірургії.

Після повернення додому в 1970 р. він працює в II хірургічній клініці у Братиславі (вул. Партизанська), де в 1979 році був створений Інститут серцевих та серцево-судинних хвороб (UKVCH). У 1981 році його було призначено директором цього інституту. У цей період він прийняв до інституту велику кількість молодих лікарів з метою розвитку кардіохірургії в Словаччині. Як директор інституту він продовжував оперувати і проводив велику частину вільного часу зі своїми пацієнтами.

Був членом багатьох міжнародних товариств кардіохірургії у світі. Після ніжної революції без наведення причин його усунули з посади директора інституту.

Від 1992 р. працював в університетській клініці в Бонні. В 1997 р. прийняв пропозицію Міністерства охорони здоров'я СР створити та побудувати відділення кардіохірургії в Університетській лікарні в Кошицях. Восени 1997 р. разом із новоствореною командою провели перші операції на серці з екстракорпоральним кровообігом. Протягом п'яти років йому вдалося створити в Кошицях робоче місце кардіохірургії із пристрасним колективом фахівців. Таким чином, він заклав основи Східнословачького інституту серцево-судинних захворювань в Кошицях.

І після виходу на пенсію в 2002 році працював в Словацькому інституті серцевих та судинних захворювань у Братиславі.

Василь Чорняк був людиною, яка гордо признавала своє русько-українське походження.

Свій мистецький талант він проявив в Музично-драматичному ансамблі Т. Г. Шевченка в Братиславі, в якому він більше 20-ти років співав і грав. Його останньою роллю став персонаж діда в музичній п'єсі Юрія Августина Шерегія «Чертівнянське весілля».

Був також активним в Словацько-українському товаристві, в якому як член комітету сприяв розвитку словацько-українських відносин в галузі охорони здоров'я.

З дружиною Анною (померла в 1993 р.) виховали трьох синів – Ладислава, Адріана (помер на 32 році життя) і Олександра.

В останні роки він знайшов душевний спокій, повернувшись до обіймів Греко-католицької церкви, яку відвідував регулярно, поки здоров'я дозволяло.

Під кінець життя він захворів на підступну хворобу Альцгеймера, яка не дозволила йому навіть написати свої спогади, які він готував роками.

Вічна йому пам'ять, блаженний покой!

-МК-

У Лондоні в храмі – вітраж із тризубом

У Лондоні англіканська церква встановила новий вітраж на вшанування канадських українців, які воювали у збройних силах Британської співдружності проти нацистської Німеччини в часи Другої світової війни.

Канадський історик Любомир Луцук каже, що є документи про принаймні 3 830 канадських українців, які були поранені або загинули під час Другої світової війни.

Канадські офіцери українського походження відіграли важливу роль у порятунку десятків тисяч українців після війни у Західній Європі, яким загрожувала депортація до сталінського СРСР.

Більшість українських полонених в результаті цих зусиль були перевезені до Великої Британії.

Після того, як закінчився термін їхнього полону, багато тих українців переїхали до Канади і США.

Релігійна правда.

ПОЧАТКИ НАШОЇ ІСТОРІЇ в переказах, легендах та хроніках

(Закінчення. Початок в № 15/2020)

Крالیцький намагається пояснити трагедію слабкістю і нерішучістю князя, а знов Гомичков незгодою та вороженчею між нашими предками. Декотрі пояснюють це гріхом п'янства в русинів і тодішнім політичним становищем в Європі, особливо підступними планами Візантії.

Василь Гредджа-Донський бачить стратегічну помилку князя, що пустив мадьяр за природну кріпость – гори Карпати.

Ось як змальовує літописець цю важливу історичну подію, яка дала можливість укріпитися мадьярам в придунайській котловині, в своїй хроніці «Gesta Hungarorum»: «...обрадувавшись більше звичайного, підїхали під замок Гунг, щоб завоювати його. Як тільки стали табором і навколо огорожень, начальник кріпості Лаборці, якого звали на своїй мові дукою, втік до кріпості Землин, будучи переслідуваним ратниками князя, які, спіймавши його біля одної річки, на місці повісили і з того дня ріка ця понесла ім'я Лаборця. Тоді князь Алмус та його люди, увійшовши в кріпость, принесли безсмертним богам великі жертви та бенкетували чотири дні. Четвертий день князь Алмус скликав раду і прийняв присягу від усіх своїх людей, назначив свого сина Арпада ще при своєму житті князем та володарем. І став зватися Арпад на мові іногородців князем Гунгварії, а його воїни від Гунга – гунгварями, і назва збереглася до сьогоднішнього дня».

Згубний для слов'янства завойовницький процес Безіменний (Анонімус) описує в 14 главі своєї хроніки таким способом: «В дев'яност третьому році після Різдва Христового вислав князь Арпад свої війська, зайняв всю землю, що лежить між Тисою і Бодрогом до Угочі разом зі всіма жителями, обложив кріпость Боршову, яку на третій день зайняв, зруйнував мури і ратників князя Салана, яких там знайшов, наказав в ланцюгах відвести в кріпость Гунг. Коли вже тут більше днів пробули, князь і його люди, бачачи врожайні землі, достачу всяких звірів і багатство риб в Тисі і Бодрозі, князь Арпаду і його людям занадто сподобалась земля. Нарешті же, коли від своїх людей, що втекли, про все, що трапилось, довідався князь Салан, не наважився і руки підняти, вислав лише своїх послів, – по болгарському способу, як це було у них звично, – загрожував і насмішливо величав Арпада князем Гунгварії, а його людей глузуливо гунгварями і дивувався, хто вони і звідки приходять, що осмілились це зробити...»

Якщо взяти до уваги, що історія наступних століть буде проходити під знаком жор-

стокої боротьби слов'янства з германством, то у захопленні наших земель мадьярами не можна не бачити велику історичну подію.

В 1514 році розігралася кривава трагедія. В покарання за повстання селяни були позбавлені права вільного пересування, чим було завершено їх остаточне закріпачення, тобто прикріплення до землі, а крім того, були впроваджені нові побори.

Прикріпленням до землі селян завершився разом з тим також розпад держави, яка переважно більшість свого населення таким чином перетворила у рабів, інтереси яких почали розходитися з існуючим правопорядком, іншими словами – з інтересами поневолюючої їх держави. Селянство попало в напівтваринне становище, вдало, хоч і злісно, виражене у виниклому пізніше двовір'ї: «Мужик – все рівно що скотина, тільки безрогий».

Кому не відомий переказ, пристосований до так званих «краснобрідських ярмарків». Як вже сама назва свідчить, сценою дії є північна частина Земплина, долина Лаборця, де жили і живуть передусім наші предки. До них і відноситься ця історія. Дивовижність її полягає в тім, що на краснобрідських ярмарках торгувалось живим товаром, а саме виключно жіночої статі. Гапшпар Друґет користався ними для задоволення власного сластолюбства. Про ці ярмарки пам'ятає народна пісня, коли співається:

«Гей пійду я на ярмарок,
А там стоїть дівчат сорок,
То чорнява, то білява,
Куди глянеш, кажда жвава.
Ой любив я дівчат сорок
А молодичь триста,
Та лиш в бозі є надія,
Душа моя чиста!»

Такі утискування, образи, глузування робилися для того, щоб зробити становище для карпатян просто огидним, противним, і що вони відмовляться від свого минулого.

Краснобрідські ярмарки були плодом цього злісного напруження проти всього, що руське. Вони були одним з тих штучних засобів, які робилися для поглинання нашого

населення, а з цим для винищення руськості з Карпат.

Також після смерті Федора Корятовича йому пристосувалось багато гарних і дотепних легенд і казок.

В наших краях після відходу татар засновувались нові села і міста. Поміщик, що мав домінію (панство), розділив землю і домовився з такими людьми, які зобов'язались на ці панські, незаселені майна (землі), тобто на залишені землі привести людей, робітників, які рубали б ліси, ортували, чистили і на вичищених місцях побудували нові будинки, села.

До тих пір, поки робота не закінчилась, робітники, які називались кріпаками (бо жили поблизу недалекої кріпості пана), через 6-12 років ніяких податків не платили. Коли село було вже готове, з того часу повинні були платити «панщину», тобто десятину і працювати. Ці особи, з якими феодалі домовились і привели в село людей, в Шариській і Земплинській жупах називались «шолтисами», а в Ужанській і Березькій жупах «кенезями». Були вони довіреними феодала, з якими мали договір. Цей договір називався «кенезьким листом». Можна сказати, що історія кожного села на Закарпатті починається таким кенезьким листом. Кенезями засновані села зростали в такій мірі, в якій приводили кенезі кріпаків.

У мадьярських державних документах часто згадується це інтересне явище, що деякі села як швидко будувались, так швидко і без сліду зникали. Що було причиною цього явища? Ці нові поселенці – кріпаки знали, що на протязі 12-річного строку ніяких податків не зобов'язані платити. Тому, коли на одному місці прожили 12 років, перейшли на інше місце, щоб на новому місці знов 12 років вільно прожити. На початку проти такого явища не було ніякого закону. Такий звичай не був по душі державі і феодалам. Тому в 1557 році був виголошений закон проти мандруючих людей, взагалі проти непостійних поселенців. Цей і наступний закони встановлювали, що люди повинні жити постійно в селах.

Василь ГРИВНА.

«Дружно вперед»,
№ 3/1965, стор. 21 – 22.
(Скорочено).

Скарби давнього народу на Закарпатті

Показали артефакти давнього народу даків, які виявили на Закарпатті.

Їх знайшли в урочищі «Городище» біля села Мала Копаня на Виноградівщині.

Даки жили на території Закарпаття 2 тис. років тому. У Городищі було їхнє військове містечко. Римляни зруйнували його у 107 році.

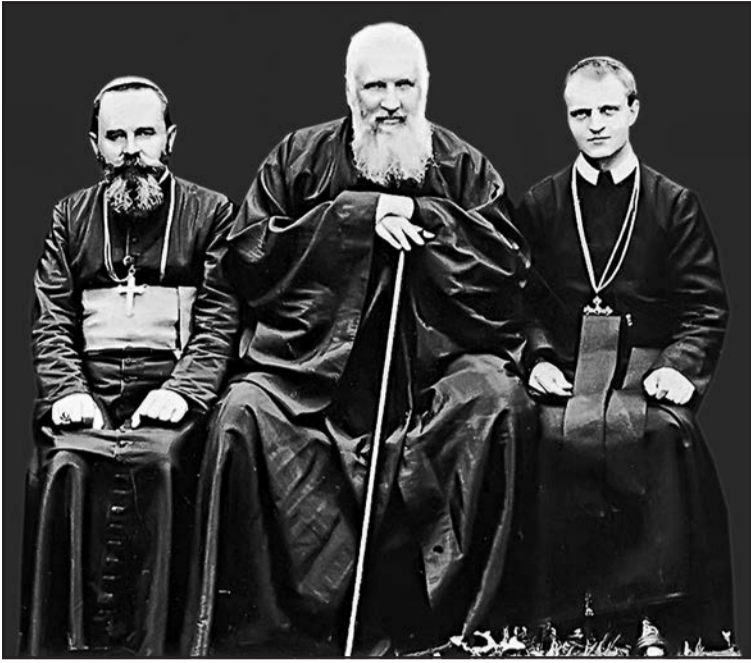
Розкопки городища тривають з 1977 року. Вияви-

ли 30 жител і 79 господарських та виробничих будівель.

Найцінніші знахідки зробили у 2008 році. Знайшли 7 кельтських і 3 дакійських мечі I ст. до н. е. Відкопували золоті жіночі і чоловічі прикраси.

Даки – давній народ, що проживав на території південної Європи. Румуни вважають даків своїми предками.

Uzhinform.

▲ Андрей Шептицький (посередині), Діонісій Няраді, Апостольський адміністратор Пряшівської греко-католицької єпархії (вліво), Павло Петро Гойдич, греко-католицький єпископ Пряшівської єпархії (вправо).

Андрей Шептицький

Митрополит Андрей Шептицький, ЧСВВ (мирське ім'я Роман Марія Александер Шептицький; 29 липня 1865, село Прилбичі – 1 листопада 1944, Львів) – український релігійний діяч, меценат, граф. Єпископ Української греко-католицької церкви; від 17 січня 1901 до смерті – Митрополит Галицький та Архієпископ Львівський – предстоятель Української греко-католицької церкви. Належить до знатного галицького роду Шептицьких. Доктор права. За мудрі настанови й великі труди він отримав багато народних імен: *Український Мойсей, Духовний будівничий, Провідник української нації, Великий митрополит*.

За час свого служіння значно розбудував греко-католицьку церкву як в Україні,

так і за кордоном. Будучи одним із найбагатших людей Галичини, щедро спонсорував українські культурно-просвітницькі товариства, надавав стипендії молодим митцям. У 1905 році заснував Національний музей у Львові [https://uk.wikipedia.org/wiki/](https://uk.wikipedia.org/wiki/https://uk.wikipedia.org/wiki/) і придбав для нього велику кількість експонатів. Підтримував українську економічну діяльність, сприяв відкриттю кооперативів. Як Галицький митрополит був депутатом Віденського парламенту та Галицького сейму.

Зазнавав утисків більшовиків. Зокрема у 1939 році НКВСники розстріляли його брата Лева з дружиною Ядвігою в родинному маєтку Шептицьких у Прилбичах.

Помер 1 листопада 1944 року внаслідок тяжкої хвороби.

Виставка про життя і діяльність Митрополита Андрея Шептицького

У неділю, 2 серпня 2020 р., у церкві Святої Розалії в Братиславі священник Української греко-католицької церкви, отець Андрій відправив Службу Божу українською мовою.

У приміщенні церкви до уваги вірян було представлено тематичну фотовиставку «Посвячене життя», приурочену до 155-

ої річниці від дня народження Андрея Шептицького, Митрополита Української Греко-Католицької Церкви, видатного громадського діяча та мецената, надану Львівським музеєм історії релігії.

За матеріалами Посольства України в СР.

Народ скаже – як зав'яже

- Мудрий са ніхто не народив.
- Мудрым ніхто не народивса, а розуму навчівса.
- Він знає: з носа кап, до рта хап.
- Він знає: з носа – до рта.
- Знає тільки, як з носа кап, до рта хап.
- Знає, як свія по-латинськы.
- Знає тудо, шо са навчів коло курок.
- Вучса, быку, віл з тя буде.
- Виштыкы люди виштыкой знаютъ.
- Голов собі сушыти.
- Добрі того вчити, хто хоче виштыкой знати.
- До смерти са вчїти, а дурным вмерти.
- Другого учить, а сам не знає.
- Докы са не намучїш, доты са не научїш.
- Книжка вучить, як на світі жыти.
- Книжку читай – розуму набирай.
- Хто книжку чїтатъ, тот і розуму набератъ.
- Як будеш книжку чїтати, будеш розум мати.

Сторінки минулого (12)

БАЛЬНЕ – BALNÉ (колишнє поселення біля Іглян і Любиці, окр. Кежмарок)

Генеральний вікарій Списького вікаріату з осідком в Кошицях, літератор та історик Іван Пастелій (1741 – 1799) в своїй латиномовній «Історії Мукачівської єпархії» фіксує поселення під назвою **Valneum – Бальне** як філіал Іглянського приходу грецького (візантійського) обряду: «Ігляни – мати, Бальне, Маєрка, Юрське керується латинським спиським парохом, Мала Ломниця, Колачків» (див. Михайло Лучкай «Історія карпатських русинів», Ужгород, 2004, т. V, стор. 81 – 82; Науковий збірник Музею української культури, т. 20) і додає, що серед вірників «у Бальному були Яків Янкура з трьома синами, Стасова і Гриць». У дослідженнях словацьких істориків поселення під такою назвою не фігурує (див. Dr. Juraj Tomeček, RNDr. Emil Valek. *Ľľany v minulosti a dnes*). Проте поруч з німцями тут реєструють русинів.

Відомо, що **Ігляни** (від назви недалекої гори Ігла) виникли в 1960 р. об'єднанням сіл Маєрка і Стотинці. Історичні назви **Масрки**: Боркут (до 1895 р.), Маєрка (1895 – 1902), пізніше мадярська назва Майорка і німецька назва Maierhöfen. **Стотинці**. Для означення села поруч з латинськими використовувались німецькі і угорські назви: Szazteleke (1307), Hundurmark (1312), Hundertmark і Hundetmark (1322), Centum – Villa, Szasz Vasár, Hundertmarckt (1773), Sászwáschár, Hundemarkt, Hundertmorgen (1786), Hundemark, Szászvásár, Hundetmarkt, Hundetmorgen (1808), Szászvásár (1863), Hodermark (1863-1902 і 1920–1948), Száztelek 1907-1913, а в 1948-1960 роках – Стотинці.

Можна було б припускати, що назва **Бальне** відповідає бальнеології і пов'язане з мінеральними

водами, купанням. Це нагадувало б недалекої **Любицькі купелі** – Schwefelbad (сірчані купелі), розвиток яких розпочався в 1714 р. у зв'язку з лікуванням шкірних захворювань. Знаходились в долині Купельського потоку на шляху з Любиці до Маєрки.

Тут було побудовано 6 дерев'яних хат з ваннами. Князь Теодор Любомирський згодом тут побудував кілька будинків біля джерел для гостей. Серед обслуговуючого персоналу знайшлося місце і для русинів. Таким чином, тут поступово було створено невелике курортне поселення. Кількість щоденних гостей становила близько ста. Вода спочатку нагрівалася в котлах, потім використовувалася як ванна у двох дерев'яних будинках з 30 ваннами. Окрім лікування шкірних захворювань, купелі також рекомендували для лікування ревматизму.

У 1773 році в осаді було тринадцять будинків та 103 жителі. У 1809 р. згадується 141 християнин (136 греко-католиків та 5 євангеліків). Як самостійне село купелі письмово зафіксовані з 1 січня 1950 року. Занепад купелів почався після Другої світової війни в 1952 р. у зв'язку з побудовою Військового полігону Яворина (Vojenský výcvikový priestor Javorina). На момент переселення тут був 81 будинок і близько 822 жителів (джерело: *URBANISTICKÁ ŠTÚDIA JAVORINA, SPRIEVODNÁ SPRÁVA*, 2012).

Жителям Любицьких купелів, Дворців, Русинівців, Блажова, Чертежа довелося покинути свої домівки і поселитися переважно в сусідніх містах і селах. До Маєрки в той час переселилися також декотрі жителі Любицьких купелів. Останніми роками були спроби відновити купелі у зв'язку з скасуванням військового округу 1.1.2011 р.

В минулому хотар Стотинців, ймовірно, примикав до хотаря ви-

мерлого села Белуш (Belus), біля дороги, яка вела з Колачкова до Юрського. **Юрське** в грамотах фігурує як Sanctus Georgius (1294), Sentimentu(1329), Sentgyrgh (1345), Zenthgerge (1408) і Zenthygyorgy (1598). В 1808 р. відомі угорська, німецька і словацька назви Юрського – Szent-Gyorgy, Sankt Georgen, Jurské, Djurské. Сучасна назва Юрське була запроваджена в 1920 р. В 1700 р. тут жило 119 жителів німецького і русько-українського походження (64 євангеліків, 30 греко-католиків і 25 римо-католиків).

Дотик з русько-українською присутністю в цих краях нагадують такі хотарні назви: За Гором, Березинки, Шквірчини, Яворинки, Помірки, Над селом, Квасна вода, Поповы ямы, Зимна студня та ін.

Отже, сліди русинів на Спиші можна прослідкувати у всіх згаданих поселеннях.

Ще декотрі цифри щодо релігійної приналежності жителів: візитація з 1700 р. в Стотинцях фіксує візантійські богослужіння вже 120 років, руську школу і вчителя та 348 вірників. Згідно візитації 1788 р. в Стотинцях за священника Михала Шолтеса було 825 греко-католицьких віруючих, мова проповіді руська, з філіалів – в Любицьких купелях 108 греко-католиків, в Юрському – 100, в Маєрці – 32, а за візитацією 1806 р. в Юрському було 100 греко-католиків. Отже, сліди руської присутності на Спиші можна було прослідкувати на протязі кількох сторіч. Проте останніми роками їх слід губиться.

Якщо за переписом населення 2011 р. в Іглянах було 172 греко-католиків, 11 православних, 20 русинів, 3 українців, то в сусідньому селі Юрському вже відсутні греко-католики, т. є. русини: 1013 римо-католиків, 1 греко-католик і 1 православний, за національною приналежністю – 726 словаків, 289 ромів, у 12 осіб національну приналежність не було встановлено.

-мі-

Фінікійська писемність

Близько 1200 року до н. е. виникла одна з найдавніших систем писемності фінікійська писемність (fenické písmnictvo). Завдяки активній міграції фінікійців вона була запозичена багатьма мовами і стала родоначальницею більшості сучасних писемностей і алфавітів світу.

К	⊗	Т	Р
В	λ	У	Ш
Г	У	К	Q
Д	С	Л	Р
Н	М	М	Ш
У	Н	Н	Х
І	З	Ф	С
Н	О	О	'

Фінікійці (самоназва – ханеняни) прибули на Східне узбережжя Середземного моря близько XXVIII століття до н. е. з островів у Перській затоці. Засновані ними поселення з часом стали державами-містами і досягли свого найбільшого розквіту близько 1200 року до н. е. В цей час фінікійці вже вміли будувати великі парусні кораблі, і, перебуваючи під загрозою нападів арамеїв та ізраїльтян, почали коло-

нізувати Середземноморське узбережжя. До цього ж періоду відноситься і виникнення фінікійської писемності – в 1972 році під час розкопок поблизу Тіра (нині – Сур, Ліван) знайдено глиняний глек з надписом фінікійською, який датується XIII століттям до н. е.

Система, яка містила 22 приголосні букви, як вважається, походить від протосинайського письма, в якому для спрощеного позначення предметів використовувалась система піктограм, що стали асоціюватися з першими звуками в назві цих предметів. Створення алфавіту стало революцією в писемності, зробивши її доступною для більшості, а завдяки його фонетичній основі – універсальним інструментом, який легко адаптується під різні мови.

Завдяки тому, що в I тисячолітті до н. е. фінікійська мова виконувала функції лінгва-франка (мова, яка є де-факто мовою міжетнічного спілкування) у південній частині басейну Середземного моря, фінікійський алфавіт набув великого поширення, насамперед в Греції, де він був адаптований під фонетичні особливості давньо-грецької мови і в

ньому з'явилися голосні звуки. Ще одним нащадком фінікійської алфавіту став арамейський алфавіт. Приблизно з VI століття до н. е. арамейська витіснивши фінікійську, стала основною мовою спілкування на Близькому Сході, в Малій Азії, Єгипті та Персії, а варіанти арамейського алфавіту лягли в основу іврити та арабської, яка в VII столітті прийшла на зміну арамейській в Передній Азії, а також уйгурської та індійської писемностей.

У першому тисячолітті до н. е. почалась грецька колонізація Італії і на основі грецької виникла етрусська писемність, що лягла в основу латини. Великі римські завоювання сприяли поширенню латинської мови по всій Європі і, як наслідок, латинське письмо еволюціонувало в усі європейські мови. У Середньовіччі під впливом грецької писемності були створені вірменський, грузинський, готський алфавіти, старослов'янська глаголиця та слов'янська кирилиця. Сьогодні практично всі алфавітні системи світу (за винятком японської кани і корейської хангиль) мають коріння саме у фінікійській писемності.

Вікіпедія.

Марія Леонтович-Лошак

У Празі 24.6.2020 р. померла скульпторка, медальєр, реставратор Марія Леонтович-Лошак.

Марія Леонтович-Лошак народилася 17.3.1927 р. в Празі у сім'ї стенографа, перекладача і поета Івана Леонтовича (1. 1. 1893 – 30. 6. 1970, Прага).

Навчалася в Українській студії пластичного мистецтва у Празі та Чеській академії образотворчого мистецтва. Її творчі здібності формувалися під впливом видатних професорів Української студії пластичного мистецтва Івана Кулеця та Костя Стаховського. Руками пані Марії було відреставровано численні пам'ятники в Празі. Її твори є прикрасою багатьох приватних колекцій.

Авторка фігурок тварин, скульптурних композицій («Марцелка», 1954; «Король Пржемисл Отакар», 1957; «Дівчина з голубом», 1985) та садово-паркових скульптур («Риби», «Лебеді»). Від 1939 р. співала у празькому Українському хорі св. Володимира під керівництвом С. Шутки. Брала активну участь у культурному житті української громади Чехії. Передала 2007 р. Львівській галереї мистецтв власні твори та 50 живописних, графічних і скульптурних робіт М. Бринського, І. Лошака, Н. Левитської, К. Стаховського, В. Касіяна; 2012 р. – архів батька до Слов'янської бібліотеки в Празі.

Вічна їй пам'ять!

-р-

Гумор

- Я в тебе, як Попелюшка - перу, прибираю, готую!
- Я ж попереджав: вийдеш за мене - будеш жити, як у казці.

* * *

- Яка у тебе самооцінка?
- Так собі. Ми царі - народ простий.

* * *

- Петрику, ти уроки зробив?
- Ні.
- А чому тоді вже ліг спати?
- Менше знаєш - краще спиши!

* * *

Вчителька:
- Тут ми бачимо, що крокодил відклав яйця... Хто знає: навіщо?

Вовочка:
- Старий він вже... Не потрібні вони йому...

* * *

- Ви хто?
- Добра фея!
- А чому з сокирою?
- Настрій щось не дуже ...

* * *

Мій шеф так довго кричав на мене, що я випадково ляпнув «Добре, сонечко».

* * *

- Хто у вас в домі хазяїн: ти чи дружина?
- Звісно, я!

- А чого ж ти, коли вип'єш, спиш під дверима?

- Бо - хазяїн: де хочу, там і сплю!

* * *

- Мамо, що потрібно робити, щоб зберегти здоров'я і хороши відносини з чоловіком?

- Вчасно закривати рот, донечко!

* * *

В магазині:
- Який у вас цікавий велосипед?

- Це велосипед-тандем. Ви можете на ньому вдвох поїхати зі своєю дружиною!

- Моя дружина не вміє їздити на велосипеді!

- Так це якраз ваш випадок, вона буде позаду просто крутити педалі!

- І правда, цікаво, скажіть, а передні педалі можна прибрати?

* * *

- Кохааний, я прийшлаааа!
- Знову п'яна? Ось, і йди туди, де пила!

- Алло, дівки! Зараз прийду, я відпросилася.

* * *

Стоять дві блондинки на зупинці, чекають трамвай. Одна каже до іншої:

- Ти на який чекаєш?

- На 3, а ти?

- На 6.

Тут підїжджає 63. Блондинки зраділи і одна каже до другої:
- Класно поїдемо разом!

* * *

Гугл - це, напевно, жінка: ніколи не дасть тобі закінчити фразу і запропонує свій варіант продовження...

Звичаї нашого села ДАРУНКИ ТА ОБДАРОВУВАННЯ В СІМЕЙНІЙ ОБРЯДОВІСТІ ПРЯШІВЩИНИ

Поряд із звичаями та обрядами календарного циклу важливе місце в культурі та побуті кожного народу посідає сімейна обрядовість, до комплексу якої, крім весілля та поховальних звичаїв, відноситься, передусім, родильна обрядовість, яка визначає народження нового члена сім'ї.

Родинна обрядовість – один з найважливіших видів традиційних сімейних звичаїв. В житті кожної сім'ї поява на світ нової людини була важливою подією, відзначається як свято й охоплює цілий комплекс різноманітних дій, спрямованих на забезпечення здоров'я, щастя та захисту її від злих сил, введення її в коло сім'ї та всієї громади. Особливо визначною була функція подарунків в обрядах при народженні, хрещенні та хрестинах кожної новонародженої дитини. Зразу ж після першої купелі в честь новонародженої дитини справляли *радосник, радосне, народове* – пригощання, на яке скликували найближчу рідню та сусідів. Гості приносили породіллі різні страви і напої (*хто што міг*) – калачі, хліб, яйця, поливку, курятину і т. п. Зайшовши в хату, вони вітали батька з визначною подією, молодій матері й новонародженому бажали здоров'я і щастя: *Серенчу вам, Боже, дай – малому, тобі ай матері, бы могла коїти, дітина бы спала, бы была красна, добра, жебы росла вам на радість а людям на потіху* (с. Старина).

За звичаєм, хрещення відбувалося в неділю. Куми та запрошені гості приносили для новонародженої дитини подарунки крижмо – тобто 2 – 3 м білого товарного полотна – *пателіту*, але лише крижмо хресної матері брали до хрещення. Готуючи дитину до хрещення у крижмо, крім оберегів, якими були проскурка, освячена сіль, часник, вкладали монети, а крижмо обв'язували червоною стрічкою – охоронний засіб від уроків (уроки, вроки – від слова *вротити* – насланя хвороби кому-небудь поглядом. – Прим. редакції).

Неписаним законом хресних батьків (*нонашко, наонашка, нанашко, наонашка*) було обдаровувати хреснятку до хрещення 1 – 2 м білого полотна – крижма, що мало забезпечити щастя, здоров'я, успіхів та удачу в подальшому житті. З цього полотна шили дитині сорочки (*кошулькы*), щоб дитина мала достаток грошей і не голодувала, зав'язували в риг полотна гроші

й кусник хліба. В залежності від статі крижмо перев'язували голубою або рожевою стрічкою. Своєрідну форму мало крижмо в селі Якуб'яни, де його виготовляли з тонкого лляного полотна (*градльового*) з витканими узорами. До його внутрішньої частини загортали сорочку, перинку, а зовнішню частину прикрашували різнобарвними пантликками (*шнурками*). Після повернення з церковного хрещення крижмо зависли на ширму (*кутну плахту*), за якою лежала породіллі з новонародженою дитиною. Кількість зав'язаних крижм на *кутній плахті* означала кількість дітей в роділлі-матері. В сучасному хрещенні батьки дають крижмо з частиною дитячого спорядження, а на хрестинах – комплектне спорядження.

За традицією, до породіллі не приходили з порожніми руками. Перед відходом до церкви хресна мати приносила роділлі, яка з дитиною лежала за ширмою, *даровачку* – кусок хліба, який роділлі повинна була з'їсти. З приводу хрещення дитини в той самий день відбувалися хрестини: сімейна урочистість на честь новонародженого, на яку запрошували передусім всіх кумів, близьку рідню та сусідів. Роділлі (*положниця*) з дитиною лежала за ширмою. Хрещений батько приносив роділлі їжу та частував горілкою, примовляючи: *Здоров'я, серенчу вінчу! Бы дітина росла здорова, бы велика росла на радусть матері, нянькові, дідові, бабі, наонашкам і шыткуй родині*. За звичаєм присутні на хрестинах дарували

на тарілку для *хреснятка* гроші. Так, наприклад, в 20-ті – 30-ті роки минулого століття від 20 до 30 крон. Даруючи на тарілку гроші, присутні співали:

*Треба бы нам, треба,
На стул танір дати,
Бо бы зьме хотіли
Куму обдаровати.
(с. Дара)*

*Треба бы нам, треба,
На стул танір дати,
Бо бы мы хотіли,
Кресня даровати
(с. Руський Потік)*

Подекуди хресні батьки в сучасному дарують хрещеному і пишні речові дари, як, наприклад, коляску. Крім того, під час хрещення обдаровували хреснятку грошовими подарунками вартістю до 1000 крон, так що загальна сума на подарунки для хресняти іноді становить і п'ять тисяч крон.

Після хрестин у селі Нижні Репаші на Спишу хрещена мати обдаровувала трьома обрядовими печивами *кухами* породіллі, т. зв. *кмотерске*, а в селі Завадка побутував звичай приносити породіллі п'ять помашених та цукрованих хлібів-калачів *белюшів*. Чотири з них хрещена мати дарувала породіллі за хрестини, а п'ятий роздавала членам сім'ї, сусідам та близьким зі словами: *Покошуйте з моїх белюшів, які мій кмотра принесла*.

Надія ВАРХОЛ, Йосиф ВАРХОЛ.
(Продовження
в наступному номері)

Ми прочитали...

Ukrajinská maliarka vyzdobila špitál v Leviciach: V nemocnici rozkvitla lúka

Steny im rozkvitli ako na lúke! Jedinečný nápad dostali v nemocnici v Leviciach, kde sterilné jednofarebné steny premenili na umelecké diela. Pacienti sa tak môžu v ťažkých chvíľach pokochať maľbami slávnej ukrajinskej umelkyne, ktoré podľa primára Maksyma Saienka ľudia upokojujú a pozitívne ovplyvňujú výsledok liečby.

Oddelenie vnútorného lekárstva v levickej nemocnici má pre svojich pacientov novinku, aby sa im zlepšila nálada už pri vstupe do nemocničnej izby. Steny jednej z izieb, v ktorých hospitalizovaní

trávia čas, sú ozdobené umeleckým dielom maliarky. S nápadom prišiel primár oddelenia Maksym Saienko (Максим Саенко. – Прим. редакції) a jeho pravá ruka, vrchná sestra Katarína Ješková. «**Na pacientoch nám záleží, je pre nás dôležité, aby sa počas pobytu v nemocnici, ktorý sám osebe býva stresujúci, cítili dobre.** Cieľom tejto iniciatívy bolo zmeniť stereotyp izieb na oddelení, aby boli pacienti v príjemnom prostredí, rozptýlili svoje myšlienky od svojho zdravotného stavu a aby sa im zlepšila nálada,» prezradil primár Maksym Saienko.

Príprava umeleckého diela trvala 3 týždne a autorkou maľby je Tatiana Kozjačenko (Тетяна Козяченко. – Прим. редакції) z Charkova v Ukrajine a jej dielo už obdivujú pacienti v zariadení. «**Людям су позитівне наладені, пріям надшені.** Je dokázané, že príjemné pocity ovplyvňujú aj výsledok liečby,» doplnil primár s tým, že na základe pozitívnych ohlasov plánujú v skrášľovaní oddelenia pokračovať. «**Len za minulý rok bolo na oddelení vnútorného lekárstva levickej nemocnice 2 978 hospitalizovaných pacientov.** Máme celkovo 57 lôžok, z toho 9 je na jednotke intenzívnej starostlivosti,» vysvetlil primár s nádejou, že sa postupne krásne diela rozšíria do viacerých izieb a budú inšpiráciou aj pre iné oddelenia.

Nový čas, 2.8.2020

Програма радіо

20.8.2020 – четвер
18.15 – 18.40 – Радіоновини (У)
21.8.2020 – п'ятниця
18.15 – 18.40 – Радіоновини (Р)
22.8.2020 – субота
14.00 – 15.00 – Музичні вітання
20.00 – 20.30 – Корені, репріза
20.30 – 21.00 – Музика національностей
21.00 – 22.00 – Національний калейдоскоп
22.00 – 23.00 – Клуб особистостей український, репріза

23.8.2020 – неділя
21.00 – 22.00 – Дзвони над країною русинські, репріза
22.00 – 22.30 – Ми, русини, репріза
22.30 – 23.00 – Музика національностей, репріза
24.8.2020 – понеділок
18.15 – 18.40 – Радіоновини (Р)
25.8.2020 – вівторок
18.15 – 18.40 – Радіоновини (У)
26.8.2020 – середа
18.15 – 18.40 – Радіоновини (Р)
19.00 – 20.00 – Там, у нас
27.8.2020 – четвер
18.15 – 18.40 – Радіоновини (У)

19.00 – 20.00 – На словечко
28.8.2020 – п'ятниця
18.15 – 18.40 – Радіоновини (Р)
29.8.2020 – субота
19.00 – 15.00 – Музичні вітання
19.00 – 24.00 – Позачергова структура
30.8.2020 – неділя
20.00 – 24.00 – Позачергова структура
31.8.2020 – понеділок
18.15 – 18.40 – Радіоновини (Р)
Зміна програми можлива.

NOVE ŽYTĚ

KULT MINOR

zahraničia prijima: SLOVART G.T.G., spol. s r.o., Krupinská 4, P. O. Box 152, 852 99 Bratislava, e-mail: info@slovart-gtg.sk. Počítačová sadzba NITECH s.r.o., Prešov, Tlačí Grafotlač, Prešov. Ev. číslo EV 3301/09. Realizované s finančnou podporou Fondu na podporu kultúry národnostných menšín.

Vydáva Zväz Rusínov-Ukrajincov SR, IČO 00 177 725. Ročník 70. Šéfredaktor Miroslav Iljuk. Adresa redakcie: Janka Borodáča 5, 081 08 Prešov. Tel. 051/7733 707, e-mail: novezytta@nextra.sk. Náklad: 500 ks. Ročné predplatné 10,40 € Štvrťročné predplatné 2,60 € Objednávky na predplatné prijíma každá pošta a doručovateľ Slovenskej pošty, alebo e-mail: predplatne@slposta.sk. Objednávky do zahraničia vybavuje: Slovenská pošta, a.s., Stredisko predplatného tlačie. Uzbecká 4, P. O. Box 164, 820 14 Bratislava 214, e-mail: zahranična.tlac@slposta.sk. Objednávky na predplatné do zahraničia prijíma: SLOVART G.T.G., spol. s r.o., Krupinská 4, P. O. Box 152, 852 99 Bratislava, e-mail: info@slovart-gtg.sk. Počítačová sadzba NITECH s.r.o., Prešov, Tlačí Grafotlač, Prešov. Ev. číslo EV 3301/09. Realizované s finančnou podporou Fondu na podporu kultúry národnostných menšín.

НОВЕ ЖИТТЯ

Видає Союз русинів-українців СР.
Рік видання 70. Головний редактор Мiroslav Iljuk. Адреса редакції та адміністрації: 081 08 Пряшів, Янка Бородача, 5. Телефон 051/7733 707, e-mail: novezytta@nextra.sk. Рукописи і фотографії повертаються на просьбу автора. Редакція залишає за собою право скорочувати статті. Статті, підписані авторами, висловлюють їх власні погляди і не обов'язково збігаються з поглядами редакції.

Видає Союз русинів-українців СР.

Рік видання 70. Головний редактор Мiroslav Iljuk. Адреса редакції та адміністрації: 081 08 Пряшів, Янка Бородача, 5. Телефон 051/7733 707, e-mail: novezytta@nextra.sk. Рукописи і фотографії повертаються на просьбу автора. Редакція залишає за собою право скорочувати статті. Статті, підписані авторами, висловлюють їх власні погляди і не обов'язково збігаються з поглядами редакції.